

Издази три
пут у месецу
на 1¼ табаку
Преплата се
шаље напред
уредништву.

Неплаћена
писма од не-
редовних до-
писника не-
примају се.

ПАСТИР

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЈА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ РЕКТОР БОГОСЛОВИЈЕ ПРОТА НИКОЛА ПОПОВИЋ.

САДРЖАЈ: Беседа. — Манастир Дужи. Још једна реч о стању нашег свештенства. — Исторички апостолички цркви. — О унији угарских Русина.

За све српске
крајеве стаје
на годину
60 гр. или
6 фор. на по
године 30 гр.
3 фор. или
на три мес.
15 гр. или
1. фор. и 50
новчића.

Б Е С Е Д А

Ученицима свршившим курс науке у Богословији.

Сврши се рок вашег васпитања! Надзори под којима ви досад живесте уклоњени су. Од данас ви ступаде на стазу, по којој ћете ићи већ сами како који за добро нађете. Весело се ви растајете с овим заводом, у ком тихо протекоше четири године вашег јуношеског живота. *Ал не мислим* да би то весеље проистицало од туда, што се ви већ једном ослобођавате испод надзора свог дојакосњег началства, праштате једном на свагда од тешкога труда науке, — од труда, коме се већ немислите враћати више нигда; што вама предстоји у напредак сабирати само једне плодове радости, уживати задовољства и весеље сваког рода. И сачувај вас, Боже, подрејати у себи такве мисли!! То би значило, да васпитање ваше није вас довело до праве цели, да су појмови о дужности човека грађанина остали за вас несхватљиви, да право определење човека хришћанина ви не само ни сте поњали, но што је још горе — поњали га сасвим наопачке.

Садашње време развило је веома много лепих појмова до којих долажаху одчасти и пређашњи мислиоци, али не

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

како не јасно и тамно. Једно из броја таквих појмова то је слобода дејствовања. Глас о овој слободи допирао је јасно и до вас. Но ви сте и сами имали прилике уверити се, како често наопачке решава то питање о слободи неопитна младеж!? Младим људма чини се по кад-кад да је сваки поредак, који спречава наглу вољу човекову — противан његовој слободи; пажљиви надзор најближњег њиховог начелства чини им се као какво сувишно туторство, које само дави и стеже душу у прсима; законита захтевања — као каква деспотова воља; каштиге — као нешто што сасвим неподилази под сувремени појам тако зване човечанске *хуманости*. и пр. и пр. Но од данас ви морате бити на чисто са тим незрелим појмовима. Слобода је лепа ствар. И ми нисмо противници *праве* слободе. Па ако хоћете и само хришћанство спрема и зове нас к слободи: „*мире сынз вы свободитъ, вели Спаситель, коистинѣ свободни будете*“ (Јоан. 8. 36) „*Идѣже Дѣхъ господень — тѣ свобода*“ вели апостол (кор. 3: 17). Слобода дејствовања предпоставља простор за дејствовање; а пуни простор могућан је само у пустињи. Но ми не живимо и не можемо живјети као какви дивљаци у пустињи. Ми живимо и можемо живјети само у друштвима. А да би сваки посебни члан друштва могао имати извесан део слободе, јавља се потреба да буде неки поредак у друштву, т. ј. да се разреде дужности и определе границе њихових одношаја. А где је поредак — там морају бити и *вљустители* поредка. Па зато је с једне стране *надзор*, с друге — *послушност*. . . . У осталом вама се ово неговори сад први пут, и напомињући ово — ми смо само хтели наспоменути давно већ познате вам истине. А напоменути их, сматрали смо за особиту дужност нарочито сада, кад ви стојите на међи живота друштвеног и државног, и готови сте већ да коракнете ногом на ново за вас поприште. У заведењу нису баш тако страшне погрешке, *па ма оне биле и против самог начелства*, јер

У
Н
И
В
Е
хр
Р
З
И
Т
Е
С
К
А
невуку за собом тако важних посљедица. Друга је то ствар у животу друштвеном или ти државном! Там се и мање погрешке дубоко записују, и памте се дуго и замного; а није их лако ни заборавити, јер скоро свагда вуку за собом хрђаве посљедице.

Што се тиче вас лично, — ми не мислимо да би ви и — када могли пасти у погрешку у новој служби вашој због недостака појма о реду и послушности према наредбама; јер то би био јаван доказ, да сте заборавили на свој позив, да сте чланови онога сталежа, коме је и био и биће свагда у животу главни наслон закон и послушност према закону. У осталом и сам живот и нови погледи ваши, који ће вам се издана на дан све сјајније при свакој радњи вашој отврати, — још бољеће вас уверити, како је важан у животу поредак и строгост у вршењу закона.

Но младим људма, који излазе из нашег завода предстоји друга једна опасност, у коју често падају многи; овим хоћу да кажем то, да већина наших богослова имају детињски поглед на науку. Дете учи не зато, што осећа потребу и корист од науке; оно учи зато што мора. Научило је свој урок, оно бацаило књигу па се игра. Овако се нешто догађа и код појединих наших богослова. Изашао из школе — па свршио науку. После школе већ га ништа више од науке не занима: ни успех просвете до кога долази наука; ни жива питања, која покреће сувременост, па ни сопствено његово благополучије, које би он без сумње могао очекивати од даљег и непрестаног усавршавања. Он се заустави на том што је из школе изнео, а неће ни да зна, да никаква школа нити је могла, нити је примала на се ту бригу, да преда човеку сва знања, која би му била нужна за цело време његова живота. Школа само тек развија природне способности, даје по најбољи правац, снабдева основним истинама и правилима, приучава труду, васпитава љубав к *истини*, и развија вољу за уметвено и наравствено

занимање. А даље? — даље оставља току самог живота. Па зашто да ови млади људи не продужавају своју науку и даље по изласку из школе?! Прекратити је са изласком из заведења зар то не значи у самом делу доказивати, да се љубав према *истини* није нимало коснула срца њихова, да се они нису ни упознали с њеним лицем, да је целу школу која се старала да им омили науку промашена. Но смели се ово допустити и гледати у садашњем веку, кад и најпростији сељак зна, да је *просвета први услов, те да човек заслужи и поштено име и поштену дужност?*

Да рекнемо, да се већина може обићи и с оним знањем, које је из школе изнела Но и ово би смели рећи тек онда, кад би ко непрекидно повторавао и разиашњавао у себи добивена школом знања. У другом случају она би скоро изчезла па и сасвим излетела из памети.

Данас је у моди, реч *напредак*, и ово није нова реч за вас. Ал и ову реч преокрећу и тумаче различито. Људи с умом слабим и рђаво васпитани, готови су рећи да се цело *напредак* састоји у том: кад ко ружи и грди све оно што је старинско, кад виче на све и свакога без разбора; кад тражи и изналази у свему само једну хрђаву страну, на кратко: кад све хоће да подкопа и оцрни па и само небо. Код вас је *појам о напретку*, безсумње, чистији и правилнији. А најчистији и најправилнији биће и остаће онда, ако се ви у делу просвете ни најмање не зауставите већ ради среће своје и дрштвене будете ишли с науком све у напред, па у напред.

Наравно да овакво идење у напред, захтева *јаку вољу*, напрезање, труд. Но у томе се баш и састоји право опредељење и целу човекова. И живот у који ви сад улазите није ништа друго, до борба и подвиг. И ако би ви другогаче мислили, то би са тим унизили и себе и своје васпитатеље. Не забаве вечно и весела свакидашња очекује вас, већ дужности истинске и важне које тражу од вас *ми-*

сли, љубави на спрам ближњих својих, самопрегорења и пожртвовања на корист општу и оних, који буду вама поверени. Но и ово тек напомену смо а и немислимо да би било међ вама и таквих, који би што другче мислили. Напротив ми смо често слушали како се неки од вас жале, што је дошао тобож у онај сталеж, од куда он неће моћи служити онако у корист општу, како би му се хтело и како би могао кад би био у другој школи и у другом реду људи. Но ако је још код кога остала та зебња, тај нека се свечано опрости са њом. Ни један сталеж, ни једна друга школа неби могла тако рано увести вас у већу и опширнију друштвену радњу нег што је то учинила наша школа. Пред вама су отворена врата два пространа поља: ту је дужност учитељска, дужност свештеничка. Шта може бити веће и примамљивије за друштвеног радника од ове две дужности? Деца и народ? једно садањи, а друго потоњи грађани. Дакле и будуће и садашње поколење у вашим је рукама. Од вас зависи да створите домовини људе — у пуном значају ове речи. Да, вама остаје само оправдати сад у жи-воту те наде, које на вас налаже школа и друштво; а што је главно, никад незаборавити какав треба да буде према својима млађима начелник, — и притом начелник хришћански.

Оваквим мислима наоружани, оваквим правцем опасани опростите се ви с овим заводом, па онда смело очекујте да вам завод на ваше „с Богом“ одговори: „с Богом пошли! Наши бејасте, од нас изађосте, наши сте.“

Опис манастира Дужи и Тврдоша у Херцеговини *)

(Наставак.)

Ево тај списак Требинских митрополита.

Здѣ митрополити манастира Требиња митрополита: Висариона, Јоана, Марка Василија, Јосафа, Јосафа Симеон, Василија

*) види опис манастира Дужи и Тврдоша у броју 15 настира.

Догина, Максима, Макарија, Силвестра Арсенија, Јеврема, Саватија, Стіехвана, Нестрија Авсетија, Стіехвана ¹⁾ Филипа Мелентија, Рухфима Евтимија, Симеона, Симеона.

Враћам се к манастиру Дужи. Док је Тврдош био станиште митрополита и калуђера, они су држали у Дужима стадо с пастирима, и тамо је живео један калуђер. Црква је била у Дужима, но врло мала и без сводова, и служила је само за околне пастире. Покрај ње наодио је се један ред ниских једнокатних ћелија на броју шест, које су биле покривене сламом. У таквом облику био је манастир Дужи и до 1.748 год. кад су у њему нашли уточиште и неки старци из Тврдоша. Познато је да су у прошлом столећу хришћани трпели највећи притисак од турака. Турци ни под који начин неби дозволили Дужским калуђерима, да покрију своје ћелије плочама. Но 1748. год. у Херцеговину дошао је неки Осман паша и калуђери плативши му добро, измоле од њега дозвољење, да покрију своје ћелије, што су учинили те исте године. Па као што је манастир Дужи и новосазидани манастир Савина, који се наоди близу Кастелново, и сазидан преселивши се калуђерима у 1695 год. заједно са митрополитом Саватијем; то оба та манастира састављали су може се рећи једну братију, и до дана данашњег међу калуђерима обе обители суштаствују братска осећања.

Манастир Дужи као прејемник Тврдоша био је од самог почетка свог општежителан, и заузимао је прво место међу манастирима у Херцеговини. Калуђери дужски штовани су за своје смирење, братску узајамну љубав, и за знање читања славенских књига (другог вишег образовања они нису имали, као што га у опште нема и до дана данашњег у Херцеговини.) У следству тог особитог поштовања, које су они заслужили, из њихове *братије* бирани су српским патријарима пастири за цркву Херцеговинску. Тако

¹⁾ Запис тај као што се види састављен је до разорења Тврдоша, јер име последњег митрополита Саватија у њега није унесено.

патріарх Атанасіе у 1759. год. поставио іе Дужског іе-
ромонаха Аксентија Паликуфу за митрополита Херцегова-
чког. Грамота о његовом поставлењу сачувала іе се у Ду-
жском манастиру.

Ево кратки извод из те грамоте!

**Атанасій милостію вожією православиі Архієпископ-
пекскій, всѣхъ сербовъ, болгаровъ, поморіа Далма-
цій, Босни, Хрватской, овозъ полъ Дубнаа и цѣ-
лагъ Іаларика патріархъ.**

Иже не изречени и божественимъ смотреніемъ; ко гро-
ицѣ сватѣй славими вишни земніа нѣкимъ достолапнимъ
чиномъ почте и т. д. Тѣмже оубо епархій Зв-
холмиской и Херцеговачкой недавно шѣдовѣвшей: и тамо
шврѣтающемъса Христіанствѣ: безъ своего законнаго па-
стира сѣщѣ нынѣ изколиса дѣхѣ сватомъ; и намъ насе ко
присѣдствіи катедре нашей под'лежацихъ архієрешвъ: из-
брахомъ мѣжа на сіе: словомъ дѣломъ и добродѣтелию до-
стойна: честнѣшаго Ексарха Аксентија: благочестіемъ и до-
бродѣтелию красашася и ко юнихъ лѣтѣхъ: постриженика
сѣща ко иночскій чинъ; ко егѣ свато оуспенской шбители
Тревина: по томъ возведена бивша ко степенъ діаконства
и священства: при свато почившемъ митрополитѣ Аксен-
тію, тожде епархій достойнѣ степени со всякимъ благо-
чиніемъ и должностію доселѣ ко монастырѣ и к'суди ш-
держалъ: шкѣди ва слѣжѣ стѣпилъ пре ш: Господина митро-
полита добро босанскаго, и пренемъ іакъ достоина ко егѣ
Ексарскѣю слѣжѣ шправлалъ: егѣже ми искѣсихомъ и шврѣ-
тохомъ вси единш согласюще бити сеѣа благодати и дара
достоина. Сегѣ ради возложше рѣки с призиваніемъ благо-
дати пресвѣтаго дѣха произведохомъ егѣ на прекосходи-
телни степенъ архієрества: на вишереченю епархію захл-
мискѣю и ерцеговачкѣю: а именш на надлежациа кадилки:

приеполѣ, чаинич; плевле: никшићскій, церничкій, фочанскій, лубвинскій, столачкій благајски мостарскій и дѣмна.....

Тогш ради благочестиваа чада сынове сватиа восточнаа апостолскіа церкве свашченики и мирнски, кназови и кметови, шеще мѣжески поли и (женски) женствы: аще благословеніа нашего желаєте оу животѣ вашему здравлю и спасенію, оу мирѣ и оу благополѣчїю, оу скотѣ и оу земли и оу свакомз вашемз напредкѣ, да имате ко всѣмз покарати се и подчинати се семѣ своемѣ митрополитѣ іакш благо послушнаа чада своемѣ родителю, и іакш раби своемѣ владицѣ и должнаа за живленѣ егш и за шедержаніе закона безз роптаніа и прекословіа іздадите. Вѣдѣще и знающе трѣди и подкиги своѣго пастира колико за касз полагається и полагати надлежитз: и не тачію толико но и оумрети за ваша обдержаніе благочестіа подобаетз емѣ: и тако Богз всеблагій да наставитз егш и касз на вса дѣла благаа издаде се ва митрополїи босанскої: Сараевѣ: лѣга мїровитіа 7259: ѿ коплоченіа же Бога слова 1751 мѣа іѣла 26 (подписз) „Атансїи вторїи.“

Владика Аксентїе имао іе своїу резиндацију у Мостару, гди іе умро у 1763 год. За његовог преїемника био іе избран Стеван Милутиновић, који се иначе звао Мркоњић по селу у коме іе се родио, такође іе био іеромонах Дужског манастира. Постављен за архїепископа у 1763. год. он остави Дужски манастир, који іе за време његово постао митрополитом херцеговачком, већ іе ревнсно посеђавао своїу паству, облазећи сву своїу епархију и поучаваїући народ. Он іе умро у 1778 год.; — тело његово штуїе се у Дужима. Стеван іе био посљедњи српски митрополит у Херцеговини: познато іе да іе у 1775 год. српско патриаршество у Пећи било у кинуту, и земље српске подчињене патриарху цариградском. (Продужиће се.)

О стању нашега свештенства.

(Наставак.)

У досадањем говору нашем ми смо изложили по могућству какво је стање отечественог свештенства, казали смо и доказали, да је давно било време када је требало и стање свештеника, према имовном стању нашег народа, и потребама његовим поправити. Но пре него што завршимо овај наш чланак да видимо јошт и то: какви су предлози од стране највише црквене власти чињени за бољу судбу свештенства, а у једно — шта је и само свештенство непосредно у томе чинило.

На великој народској скупштини у 1858. години, државној у Београду, која је својим свесним радом пријатну успомену потомству оставила, седамнаест протојереја и четири архимандрита поднели су скупштини предлог о поболшању стања отачаственог свештенства. Предлог овај од речи до речи гласи овако:

Љубезна Браћо!

Ми потписани у име своје и у име осталог свештенства и т. д. молимо најповорније народну скупштину, да с драгом вољом саслуша и к срцу прими што ћемо овде казати,

Спаситељ наш Исусе Христос, кад је установио своју цркву, одма јој је приставио и старатеље — свете апостоле а ови после себе оставише епископе и свештенике, и од то доба једнако траје тај чин у цркви и трајаће по уверењу Спаситеља док је света.

Кад предци наши пре хиљаду и више година веру христову примише и крштењем посташе чланови православне цркве, онда тим самим примише и служитеље христове, као преко нуждне да им врше закон, и узеше бригу на себе: старати се о њиховом уживљењу.

За владе славни Неманића, наши краљева и царева, свештенство обојег реда т. ј. мирско и монашеско, било је

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

много више припознато у држави напоі него данас, и с растењем благолепношћу цркве, расло је и његово одликовање.

Падом србског царства, пала је и сјајност србске државе, и све српско благородство на пољу Косову изгубе. Туђа рука истисну српску управу и пође нам туђин заповедати. Народ оставши онако осамљен и обезглављен тиешно се је једино спасавајућом вером и био је духовенством руковођен у најтежим годинама. Ово је овако било кроз пуни 400 година и свештенство је, као што рекосмо, била једина потпора народу у љутој невољи. У њима је народ наш налазио и брата, и друга и пријатеља и страдалника; својим чинном и званіем они бише народу и учитељи и просветитељи и то све за малу награду, какву је кад сиротан народ дати могао.

А кад је народ на ново припасавши оружје дане и ноћи проводио по становима излажући се опасностима, и што но кажу, главу у торбу метнувши, ни тада није одступало од њега; него једни идоше по становима с народом и ту држаше бденије и *молествија*, други немогавши одољети срцу, борише се заједно с народом противу непријатеља и предњачише осталој браћи својој, а остали при манастирима и црквама служише свету литургију, држаше богомоље и обслуживаше по закону на дому заоставши народ. Видите браћо како је свештени чин, за време сужанства молитвама тиешно народ! Видите како му не одказа своју услугу ни у овим најоскуднијим тренутцима!; А било је у исто време и других лица нашег чина, који велике услуге народу нашем приносише и који по пословима народним идоше у Цариград, у Петроград и у Беч.

Кад се поче разведравати над нашим отечеством оживила је опет српска управа, и Срби се обрадоваше својим властима; а кад доби наше отечество независну унутрашњу управу, па затим устав и устројство, онда угледа земља правителство у пуном смислу. Сваком члану правитељства

одређена је плата, сваком чину по различним струкама одређена је награда из касе: на сваког се имало призрења, јели сам он нуждан — само не на једно мирско и монашко свештенство, дакле само не на онај чин, који је свагда у главној мери нуждан па и нужднији него ма који други чин; само не на онај чин, који је свагда био с народом и у народу и кад други чинованије ни било. И тако мирско свештенство како је орало, сејало и уопште сав тежачки посао радило под турцима, тако ради и данас. На тога приморава нужда, јер жива душа много треба а парохија толико недоноси. Док су манастири по нужди били школа за оне који желе ступити у чин свештенички, могло се и о мање трошка проћи, а сада много треба, па није ли принуђен тужити се власти за неиздани бир, или за неплаћање свештенодіејства? није ли принуђен тражити бира и наплату за свештенодіејства и од сироте удовице, која има ситну децу на врату? . . .

Но представите себи љубезна браћо! како би то лепо и удесно било, кад би се целом духовенству знала његова известна годишња плата! кад би на пример, окружни протојереи имали плату равну председатељима окружним, варошки равну члановима судова окружни а сеоски, који не живе као варошки о готовом новцу, могли би и мање имати. Тако исто и манастирима и то по већима до 600 талира а поманима до 200 талира! Представите себи, како би било лепо кад би се народу казало: да од сад нема ништа плаћати ни манастирима ни мирским свештеницима, ни за зламече, ни за крштење, ни за венчање, ни за опело, ни за три парастоса у години, ни о славама за водицу, ни о заветинама за литију и водицу, најпосле ни да бира давати неће. Духовенство би радо и весело чинило своју дужност, знајући за своју известну награду из касе, и тим би престале досадашње распре и парнице око наплате, престале би и жалбе појединих лица да је свештеник узео више него што пише.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у тарифи, и онда би се тек украсила она света љубав између свештенства као пастира народњег, и народа кво благочестиве пастве коју Господ наш Исус Христос у евангелију препоручије и т. д. и за које вас у име целог духовенства молимо препокорно, одзовите се овој прекој потреби! Наградите извесном платом своје свештенство, осуђено досад на неизвестне приходе! Уздамо се да не ћете и од сад равнодушно гледати, како оре, сеје и све тежачке послове ради онај, из чији руку закон примате.

И кад је дао благи Бог те је наше драго отечество оживело; кад је дао Бог те наша земља доби своју управу, кад је дао Бог те наша мила Србија стече унутрашњу независну управу; кад је дао Бог те наша подмлађена домовина доби своје устројство; кад је дао Бог те европске силе подијемчише се за наша народска права, кад је дао Бог, те народ негда сиротан жививши у колибама и кућицама крвином покривенима, стече данас лепе куће своје и доспе до приличног могућства, — када је све то дао премилостиви Бог, шта мислите браћо, јели време промислити се о сталној награди за свештенство монашко и мирско? кажите по души, јели право да само једни служитељи светог олтара божијег остану на старом хљебу према толикој скупоћи! и јели лепо да само они једиини проводе живот свој у оскудици и јадиковању? Судите јели правично, кад сви остали чиновни у отачаству благују, да само једино духовенство цвили као презрено и заборављено?

Сетите се да су на скупштини године 1842 посланици из десет окружија пристали били, да се свештенству одреди годишња плата. Зар је самим промислом уступљена та част овој садањој скупштини, да то питање реши на задовољство, на радост, и успокојење духовенства нашег у отечеству а на своју и свега благочестивог народа нашег славу и хвалу. „Помислите на Бога па судите право.“

Подписа од четири архимандрита и седамнаест протојереа.
У Београду 22. Декембра 1858. год.

Овај предлог као што се види својом садржином износи у свој својој наготи бедно стање нашег духовенства, и потреса чувство осећања и саучешћа у сваком благочестивом човеку. Но ми се неслажемо са овим предлогом у колико он иде на то да од свештенства начини особиту касту у народу. Не можемо се ни с тим сложити, да свештенство буде плаћено од државе као и остали чиновници, јер то не би ха-снило ни народу ни цркви. Сумња је у томе да би се све-штенство од народа одцепило, а тим би народ према поло-жају свештенства много изгубио. Какве пак назоре у овом погледу имамо, ми ћемо у своје време на овом месту изне-ти на среду па нека се цени уколико имамо право. О том пак да треба поправити стање свештенства ми се саглашавамо у свему са овим предлогом само је реч о начину, што је у главном и био узрок те се према њему народни предста-вници неодазваше као што треба. Народ наш ваља из бли-же познати. Он поштује началство и власт, али немари да му се господа множе, а није му ни лако све о готовом нов-цу издржавати и плаћати. Чујући дакле да протојереи желе у једну катагорiju ставити себе са председатељима судова окружних, а варошки свештеници члановима судова, није му пријатно било о том предлогу и говорити, па зато и устаде већина против тога, и овај предлог као и остали дотле *оста глас вапијућег у пустињи*: оста да чека на боља времена.

(Наставиће се.)

Историја апостолске цркве.

(прерадио с руског Б. Живоин)

(Наставак.)

Ведар ум и енерџичан карактер — биле су одличите-лне црте у животу ап. Петра. Па и нову веру у Исуса Христа оживио је овим цртама. Он је и овде следовао пр-вим упечатцима. Ово је било његово достојанство, а може

се рећи у исто време и његов недостатак. Једини је он био, који је у име свију најпре исповедио веру т. ј. признао Исуса Христа као сина божија, и ова његова вера би при-мљена свом црквом, но у исто време, он се одриче први свог учитеља. Но тај част опра своје неверство или боље рећи — падење — својим сузама кајања, и из примера Го-спода и учитеља, научи се смирењу и трпљењу. Сама благо-дат божија, преобразила је и изменила његову природу. Он је имао дар досетљивости. Он је био као неки орган, или преставитељ апостола, па је зато и изабран као оруђе за основање цркве. Прва проповед његова, придобила је хи-љаде последоватеља Христу, и млађана црква под његовим руководством, наслађаваше се потпуним миром. Он је се све једнако трудио за садашњост, али није заборављао ни за будућност. Поглед његов био је устремљен к небу, и посланица његова к хришћанима, научава их, да су они пу-тници, да је ова земља за њих као неки кратки пут, који води к истином отачаству.

Именом св. ап. Петра, почиње се први период цркве, и овај се период може назвати јудејским; назначење њего-во било је таково, да продужи свезу *старог с новим*. Даље следеће период цркве, и у том се периоду хришћанство одељава од јудејства и ступа с њим у борбу.

Апостол Павле, имађаше такову ретку природу, која се људима тек столећима дарује. У слабом и болесном телу обитавао је ватрени дух. Величанствени и проницавајући поглед, тврда енерџична воља, скорост и не уморност у ра-ду, биле су одличне црте у животу апостола Павла. Он је сву силу свог ума посветио религији. Он до обраћења бе-иаше ревносним фарисејом, и заклетим непријатељем хри-стове цркве, но чудесним јављењем Исуса Христа, он по-стаде један од најревоснији проповедника Исуса Христа и покровитеља христовог учења. Пређашњу своју погрешку против Исуса Христа и његове цркве, он се стараше да

заглади усрдним трудовима, — и заиста, више је се трудио него ма који од апостола. Ако ко хоће да посвети свој живот ма каквом делу, и жели видети плодове од својих трудова у том трудном делу, он нек узме за пример живот ап. Павла. Шта он није трпио за веру у Исуса Христа! Три пута су га јудеји били штаповима самим нечовечним начином (II. кор. 11, 23,) једанпут су га претрпали камењем и тако га оставили, мислећи да је он већ умро. Незнабожачко правителство затвори га у апсу; философи смејаху му се, он је претрпио опасности и на мору и на суву; претрпио је буру морску, и дан и ноћ борио се с бурним таласима мора. И чудо, све ове незгоде нису му смеле пут. Он је ишао као храбри војник да завојује сав свет своме Господу и цару.

Пут је његов био из једне стране у другу, из вароши у вароши. Ап. Павле највише се бављао с проповеђу по великим варошима римске царевине. Из Сирије, он је отишао у малу Азију, и распространио Христово благовешће у тој страни — од Тарса — на југоисточном брегу Азије до Ефеса и Троје на западном брегу. Одавде пређе у Европу и прошао је грчку од Филибе и Тесалоника до Атине и Коринта. Но мисао његова одавно се стремљаше на *далеки* запад, он је хтео да дође у Шпанију па и тамо да проповеда слово божјие, а тим да начини средредиштем хришћанства на западу. И ниједну хришћанску цркву, коју он основа, никада незаборављаше, већ ју је свагда носио у души својој и молио се за њу Богу. Жеље тих цркава — жеље су његове. Он се стараша о сваком члану цркве, исто тако као и о самој цркви; он унутарње свакоме сачуствоваоше и продужаваше пут свој; њега су волели сви, и он је се предавао свом трудном делу са свом душом.

Силу својих беседа он подкрепљаваше посланицама. Ни један од апостола није нам оставио толико писмени дела колико остави апостол Павле. Све његове посланице дишу

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

пламеним духом, све посланице испуњење су дубоком ревношћу, непоколебљивом вером и истинском љубављу. То је све она истина о Исусу Христу коју је он свагда проповедао али с друге — нове стране. То су оне високе речи које излазаху од срца и које смо ми слушали у његовим посланицима, али су молитве његове свагда нове.

Апостол Павле уздиже нас на високо гледиште свемирне историје, и тим самим, као по невољи принуђава да много пространије обазревамо путове божеске и човечанске, и јарким бојама црта пред нама слику како је се развијало човечанство. Апостол Павле, први написа крупним словима ту науку коју ми називамо философијом историје, ову царску науку, која се обрађује још од времена хелдерових и Ленсингових. *)

Он нам је представио борбу против духа лажних закона и ропства. Богатство мисли, здрава лојика, и ораторски тон давале су могућност ап. Павлу, те је он устању био покренути и најнежније осећаје срца кад је певао хвалу љубави; нико није певао лепше и прекрасније. Он говори с филипићима тако лепо, тако ласкаво и нежно, да је само мати или отац у стању тако с децом својом говорити; он нежно зове Тимотија, — онако као што отац пред последњим часом призивље сина свог да му још једаред погледа у очи и да му да свој родитељски благослов. Незна човек чему пре да се чуди читајући његове посланице, дал енерџији, или пуноћи ума, или богатству и нежности чувства. Све ове црте, не даде Павлу само једна природа, већ и благодат божја почивала је на њему. Бог је њега наградио оволиким даровима за то, што је он од самог рођења избран био слугом божјим. Без тога, не би било никакве користи: Павле је прошао земљу и градове па му се не би ни чуло име нити би му остало трага. Може бити да би он оставио славно име у талмуду, но у том случају, не би га

*) То су била два философа.

Сљедује додаток.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

остало човечанство благосиљало. природа његова не би се обновила благодаћу, и ум његов не би постао *сосудом* од-кровоња. Дух Исусов учинио је њега великим, и благо-словеним.

Ниједан од апостола није тако јасно одељавао старе по-ретке од нових као што је ап. Павле. *Старо је прошло, и све је постало ново.* Ове речи бејаху девизом његовог жи-вота, и стог гледишта он разумљеваше хришћанство и исто-рију целога света. Ово *ново* — било је откриће благодати. Оно је учинило њега новим човеком. Пре он тражаше у фарисејству, и у тачном испуњавању закона оправдање пред Богом, и мира својој души, али то неналазаше; на овом истом путу он је постао врагом Бога и гонитељем Христо-вим. Он је признао, да га је на овом пагубном и клизавом путу спасла милост божја и таква милост која се ретко коме указује. Из овог сопственог опита, произишло је ево богословствовање апостола Павла. Живот његов од ово доба посвећен беше проповедању о благодати која беше противупо-ложеност закону. За ову истину, он је водио страшну борбу. Била је велика партија међу члановима саме цркве, која шћаднијаше да задржи хришћанство у пределима јудејства и кад би ова партија победила. то хришћанство морало би представљати собом јудејску секту. Ап. Павле уништио је ту партију, и спасао је велики значај хришћанства у васце-лом свету. У овом се састоји његова велика заслуга. Прем-да је он умр'о доста рано (било му је 60. год. кад је пре-трпио мученичку смрт у Риму.) али је он испунио оно за-што је и призван. — Мисао је његова победила.

На римском престолу тада бејаше Нерон коме беше суђено да испуни велики задатак у будућем, но он је савр-шено изврати своју природу. Он је попрскал крвљу ма-тере своје, т. ј. убио је матер, а тако исто и свог учитеља Сенеку. Будалаштво, сластољубље и зверска нарав бејаху главним цртама његовог живота. У његово време, Рим се

учини највећом жртвом пожара какав још не беше у целој свету. У продужењу 6 дана таласао се пламен над Римом као сиве море, и сав се скоро дим претворио у пепео. Мисао, да је Нерон био узроком тог грдног пожара врло се беше распространила, па и нема никакве сумње о истинитости те мисли. У гомили оних који су убијали и палили варош, били су и неки од слугу Неронових. И он сам са злобном радошћу гледао је са висине једне куле овај ужасни приказ пожара. Да би какогод одклонио од себе ово подозрење, он почне обарати сву кривицу на хришћане, и они су били предавани најверскијим мукама и испитима; њих су замогавали у животињске коже, и давали их дивљим псима да их растргну и поједу; њих распињаху на крстове, обвјали су их ватрањавим платном привезивали за диреке у баштама нероновим, и они су светлили његовим ноћњим увесељењима у место буктиња. По свој прилици, у време овог ужасног гонења у Риму, погибоше врховни апостоли Петар и Павле. Први као што је познато, распет је на крст, а други посечен мачом, као римски грађанин. Црква у лицу ова два мужа изгуби највећу своју потпору. Но ап. Петар једанпут за свагда утврдио је њен основ, а ап. Павле осигурао њену будућност.

У то време црн облак *пошао се* над Јудеом — Јерусалим бејаше близак свом падењу. Страшни признаци наговешћавали су, да је ту (близу) суд божји. Притворно — полу-умни човек, по имену Исус у највећем весељу на празник *куци*, поче се из гласа дерати и оплакивати падење Јерусалима. Прича се, да у потоњој години пред падењем Јерусалима, баш на празник пасхе, огромна бакарна врата на храму отворила се сама, и чуо се глас „*ајмо одавде.*“ Ова, и њима подобна предзнаменовања страшно су узнемиравала народ и предсказивала су велики ужас који имађаше претрпити *израни син — Израил.*

Неколико година трајаше борба с римљанима у Галилеји и Јудеји; најпре се срећа оружја склањаше на страну Јудеја; али се хришћани нису зарали овим временим успехом. Сећајући се страшног пророчества Христовог о Јерусалиму, они оставише тај град, и удалише се на источну страну Јордана. Судба Јерусалима реши се баш на знаменити дан Пасхе. Више од милиуна народа беше се сабрало у свети град. И у то време примакну се леђеони бедимма Јерусалима, и опседну га. Са свију страна почела је се страшна битка. Римска храброст и религиозни фанатизам, још више подстрекаваше храбре војнике римске — ко ће боље да се покаже у рату. У граду свирепствоваше борба између партаја, страх, и ужасан глад. Историја прича нам о ужасним бедама народа, од којих се читаоцу кожа јежи, и крв му се у жилама мрзне, — и сунце би дужно било сићи са вечног свог пута, само да не буде сведок тог ужасног призора. Један део града беше већ разрушен, но још упорствоваше храбри дух безумаца који се у храму затворени налажаху. У самој *светињи* започе се крвава битка. Тада наста дан погибије Израилју.

Тит хтеде да поштеди бар храм, али — бадава, он није мого даље суштаствовати. Тит још једаред уђе да погледи на *светињу*, но она већ упламену гораше и рушаше се. Овај ужасни призор сврши се 10. Августа 70.-те године, после смрти Спаситеља на 40. год. у онај исти дан, у који је био разрушен и први храм силом Навукодоносора.

Исус Христос, предказао је овај суд, и страшно се испуни реч његова: не остаде камен на камену. Песници спеваше падење Троје, историја изобрази употребљајућим цртама у памети потомства разрушење Магдебурга. Но шта значи Троја и Магдебур у сравнењу с Јерусалимом? Овде се жртве рачуњаху стотинама хиљада, и ужаси тих дана, налицаху на страшни суд божији.

Тада, а на име — после падења Јерусалима и храма, прекиде се и свеза, која сједињаваше цркву са Израиљом. Сам Исус Христос уништи ту свезу; с тог времена црква иде самостојателним путем.

Јовану богослову би суђено да преживи све ученике христове, и највише да се потруди на пољу благовешћа христовог. Еџес, где некада дејствоваше ап. Павле он избра за свој рад. По природи, Јован беше смирен; но у исто време, у души његовој скриваше се пламен, који се обнаружаваше подобно грому. Једанпут, самаријска варош негдеде примити Исуса Христа са његовим ученицима, Јован, у љутини, хтеде умолити Бога, да пушти небесни огањ на ове недоброжелатеље. Па за то је Исус Христос и назвао Јована сином грома. На прима Спаситеља, он је добио божанствени мир својој души, који се опажа у његовим сачинењима. Узмите и прочитајте ма и једно произведење овог апостола, и виће те подпуно разумети какав бејаше карактер овог светог мужа. Нико небеше приближен тако близу к Исусу Христу као он; ни спрам кога небеше Исус Христос тако њежан као спрам њега. Пред смрт најмилије успомене старца Јована бејаху о том, да је био учеником кога љубљаше Христос. Он је био први од последоватеља Христови, и под кретом на ком умре Христос, он један од апостола стојаше. Њега називаху апостолом љубави, апостола Павла — проповедником вере, а апостола Петра гласачем наде. И заиста, живот његов бејаше чиста љубав, љубав к Исусу Христу. Но љубав његова не прелажаше у границе њежности, у тој љубави свагда бејаше нека строгост и озбиљност. Једаред он оде у бању и тамо затекне познатог јересе — начелника Керинта, и кад га виде, он некте остати с њим под једним кровом. У својој великој пророшкој књиги, познатој под назовом „одкровење Јована богослова,“ он светлим бојама слика велику борбу царства божија са кнезом таме (антихристом), и чини се

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

да овај приказ ватром слика. У начину свог изложења, он се понајвише зауставља на контрастима: Сва васиона, и сви људи деле се код њега — на царство стетлости и царство таме. Апостола Јована љубљаху хришћани више него све остале апостоле.

Овом апостолу би суђено да заврши дело осталих апостола. У то време кад је призван био у број дванајест апостола, његова дејателност не беше тако велика. Јован имађаше нарав тиху, и био је свагда ћутљив, но као патријарх, он је дејствовао у Ефесу до дубоке старости. Дуго после његове смрти сачувана је успомена о њему као о првом патријару. У црковном богословљу он је исказао дубоке мисли свог узвишеног духа. Он проживе читав век (сталеће,) и пренео је цркву из апостолских времена у времена после — апостолска, т. ј. у век мужева апостолских.

У то време грозила је цркви велика опасност, која се откри у унутрашњости саме цркве. Устадоше необуздани умови који злоупотребише речи апостола Павла о слободи у смислу безаконости; да ови необуздани умови победише црква би морала пасти. У ову борбу против ових лажних мислитеља би призван ап. Јован да се с њима бори. Он одклони ову опасност, истера из цркве лажне тумаче, спасе истину хришћанске вере, и поврати цркви пређашњи њени поредак. Но душом свог његовом учења, беше живот Исуса Христа. Нико није тако дубоко проникао тајне суштства Христовог као Еванђелист Јован. Он је писао после свију апостола; но писање његово било је тако дубоко и узвишено како нико ни пре ни после њега не можеде писати осушаставу христовом. Ми имамо три писмена споменика од овог апостола: Евангелије по Јовану, посланице Јованове, и одкривење Јованово. Сва три ова писања дивно се саједињавају у једно цело. Еванђеље учи нас вери у сина божија, у ком се закључава живот; посланице проповедају нам љубав, љубав која се је открила у Исусу Христу, а

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А В И Б Л И О Т Е К А

одкривење његово да је нам наду која се има осуштити у време другог долазка христовог. Такво је његово завештање цркви!

У лицу ап. Јована, умре последњи сведок од апостола. Од тог доба црква продужава пут свој без личног руководства апостолског. Но Господ и учитељ њен на небу, дух Исуса, који живи у њој на земљи, вера у Исуса Христа у срцима хришћана, слово истине, које служи њој светилником на тамном путу њене историје, ево шта руководи цркву да она испуни своје призвање! А призвање њено — бити на земљи местом спасења у сва времена, и за све народе. Будућа цель њена — да усаврши све верујуће. Име на ап. Петра, Павла и Јована састављају три периода апостолске цркве. У њима су често виђали као неко пророчанство великих судаба црквене историје. Прва столећа и владичанство Рима савњавали су с периодом цркве апостола Петра, кад наступи реформација, тада су мислили да је наступио период апостола Павла, и на послетку, то време коме се ми приближавамо, старају се видети цркву апостола Јована. Да ли је истинито ово савњење или не, но ми знамо једно, — да су сви они у души носили једно име, — то је име Исуса Христа. Њега су прогласили сви апостоли, пред њим су преклоњали колена хришћани свију времена. Он је исповедање наше вере, наше љубави и наде.

О унији угарских Русина.

(с руског.)

(Продужење из броја 14-тог.)

Ево главниих доказа у корист мишљења, те да се види да је првобитна хришћанска црква, која је суштествовала у угарској имала више приврженика источне цркве него ли западне.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

1.) Папа Јован VIII у својој посланици од 879. год. коју је писао св. Методију, називље га панониском архиепископом, а у посланицим од 880 г. што је писао папа Светополку у њој називље Методија архиепископом моравским. Из тога се може закључити да је панонија а садања угарска која је тада састављала део велике моравске, широм до Дунава, била насељена хришћанима источне вере, који су спадали у стадо архиепископа Методија. А поврх овога сведочи још и Пилигрин у својем писмену, које је писао око 980 г. да је у панонији осам епископата, док се не су доселили маџари. А особито се знаде извесно за нитранско, о коме говори такође и папа у горњој посланици.

2.) Две маџарске војводе по имену: Буљчу и Ђула или Ђулај иђаху у Цариград за царовања императора Константина VI, где се и покрете, а тај их је цар богато обдарио. Кад су се враћали у домовину они поведу са собом свештенике православне вере, да распростиру хришћанство, и међу тима спомиње се Геротије, које га је цариградски патријарх Теофилакто произвео у чин архиепископски између 933 — 956 г. И ако Буљча доцније одступи од православне вере но зато Ђула оста за целог века у православљу. Угарски кнез Гејза узме себи за жену Шарлоту ћер Ђулајеву — и роди у хришћанству с њоме сина Војка, коме је наденуто име на крштењу Стеван — који беше први краљ угарски.

3.) Кад је 1046 г. бузнула буна, којом управљаше Ватиа, па буде проглашен за краља Андрија I. који се крио по Русији од беснила немачке стране у Угарској, многи историци по томе тумаче да је и сам Андрија краљ угарски био православне вере. А имајући за жену Анастасију ћер Кијовскога кнеза Јарослава, он је обезбедио својим једноверницима слободно исповедање њихове вере коју тек што не беху истиснули из тога краја Немци и Латини, којих тако много беше у земљи угарској — за владе Гизеле жене Стевана I. и ћери немачкога цара Хенриха II. тако исто, као што

ff

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

беше владе Петра, сина сестре Стеванове, која је пошла за млетачкога Дужда. Туровци и остали латински писци, који описују ову буну, називљу већом чешћу бунтовнике јеретицима: А њом су частили приврженике православне вере.

4.) У законским потврдама угарских краљева Владислава и Коломана, осведочава се јасно надмоћност источне цркве и њене дисциплине у угарској. Св. Владислав заповеда да латини, који се не би хтели придружити обичају маџара, и јести месо првога дана месојеђа а међу тим јели би први и други дан, ако не би хтели да приме најбољи обичај — нека се селе куд који зна а сво имање да оставе у земљи где су га и стекли. („Latini, qui consuetudini Nundarorum semex accomodare volunt, iedest postduam Nundarie feria — 1 — a carnes dimittunt, ipsi vero adhuc feria 2 — et 3 — a carnes comedunt, quo vovelum vadant, pocuniam antem, quamhic acquisiverunt hic omittant“ Decret. 31.) Из тога се види да је за време краљева на св. Владислава био број латина тако незнатан да су их могли истерати из државе ако не би хтели да чувају поштено устав источне цркве и часни пост почевши од првога дана поклада. Док владаше Коломан наследник св. Владислава, био је народњи сабор (1114 год.), на коме је закључено да несмеду јерископске жене живети на њиховим добрима. Види се врло добро из овога закључка, да у поменутој години још не беше изашла забрана да се не смеду женити свештеници у Угарској; у исто доба тврди се и то, да су се оци овога сабора управљали по правилима турскога васионског сабора. У тима се правилима прописује да се жењени свештеници не произведе за владике без договора са женама и са условом — кад се неки завладичи да се не састаје са женом својом. (Продужиће се.)

377.

КОРЕШНОДЕНЦИЈА.

Г. Павлу Телечком свешт. у Срп. Најзину. Јасније кажите преко које поште да вам се шаље лист, а последњу пошту означите.